

อุตสาหกรรมขนาดย่อม

แนวทางในการพัฒนาอุตสาหกรรมของประเทศไทยในระยะที่ผ่านมา มีลักษณะคล้ายคลึงกับประเทศที่กำลังพัฒนาอื่นๆ หลายประเทศกล่าวคือ เริ่มต้นจากการส่งเสริมการผลิตเพื่อทดแทนสินค้าเข้า โดยที่ไม่ค่อยจะคำนึงถึงความเหมาะสมและสภาวะแวดล้อมของประเทศมากนักจึงก่อให้เกิดปัญหาช่องว่างต่างๆ ตามมา เป็นต้นว่าก่อให้เกิดปัญหาการขาดดุลการค้าและดุลการชำระเงิน ปัญหาเงินเฟ้อและช่องว่างแห่งการกระจายรายได้ รวมทั้งต้องพึ่งพาอาศัยต่างประเทศเป็นอันมาก โดยเฉพาะสินค้าประเภททุนและเทคโนโลยีต่างๆ ขณะเดียวกันอุตสาหกรรมบางประเภทก็อยู่ในลักษณะที่อยู่ได้ เพราะการคุ้มครองทางด้านภาษีอากรเท่านั้น ด้วยเหตุนี้ในช่วงระยะหลังๆ ผู้วางนโยบายในด้านเศรษฐกิจของประเทศจึงได้หันมาเน้นการส่งเสริมด้านการส่งออก และเริ่มให้ความสำคัญแก่การพัฒนาอุตสาหกรรมขนาดย่อมมากขึ้น โดยเล็งเห็นว่าการส่งเสริมด้านการส่งออกจะช่วยลดการขาดดุลการค้า และแก้ไขดุลการชำระเงินของประเทศให้ดีขึ้น ในขณะที่การมุ่งพัฒนาอุตสาหกรรมขนาดย่อมจะเป็นวิถีทางที่จะสนับสนุนให้เกิดการว่าจ้างแรงงานและการใช้ทรัพยากรต่าง ๆ เช่น ทุน แรงงานฝีมือ วัตถุดิบ และผู้ประกอบการ ที่มีอยู่อย่างจำกัดภายในประเทศให้เกิดประโยชน์ได้อย่างมีประสิทธิภาพมากที่สุด รวมทั้งเป็นการปูพื้นฐานทางอุตสาหกรรมที่มั่นคงเพื่อให้เกิดการเจริญเติบโต และกลายเป็นอุตสาหกรรมขนาดกลางและขนาดใหญ่ในระยะต่อไป

อย่างไรก็ดี แม้ว่าจะมีการให้ความสำคัญแก่การพัฒนาอุตสาหกรรมขนาดย่อมมากขึ้นดังกล่าวก็ตาม แต่ขอบเขตของการดำเนินการก็ยังมีอยู่ในวงจำกัด ขณะเดียวกันแนวทางในการพัฒนาอุตสาหกรรมโดยทั่วไปโดยเฉพาะอย่างยิ่งการส่งเสริมการลงทุน ก็ยังคงให้อำนาจต่อกิจการอุตสาหกรรมขนาดใหญ่เป็นสำคัญ ทำให้อุตสาหกรรมขนาดย่อมไม่ได้รับการพัฒนาให้เจริญก้าวหน้าในอันที่จะช่วยพัฒนาประเทศไปเท่าที่ควร ดังนั้นจึงจำเป็นอย่างยิ่งที่จะต้องริบเร่งในการส่งเสริมอุตสาหกรรมขนาดย่อมกันอย่างจริงจังด้วยการวางแผนการค้า

เนื้องานอย่างมีประสิทธิภาพ ตลอดจนการศึกษาปัญหาและอุปสรรคต่าง ๆ ที่อุตสาหกรรมขนาดย่อมกำลังประสบอยู่ เพื่อจะได้จัดทำมาตรการที่เหมาะสมเข้าแก้ไขให้ดียิ่งขึ้นต่อไป

ประเทศไทยได้มีการวางแผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมอย่างเป็นทางการ เป็นเวลาไม่น้อยกว่า 20 ปี ในช่วงระยะเวลาดังกล่าวได้มีการเร่งรัดพัฒนาอุตสาหกรรมควบคู่ไปกับการพัฒนาเกษตรกรรม โดยเป็นที่ยอมรับกันโดยกว้างขวางว่าการเกษตรยังคงเป็นหัวใจของระบบเศรษฐกิจของประเทศไทยไปอีกนาน แนวทางในการพัฒนาควบคู่กันไปเช่นนี้ เป็นที่ยอมรับได้ เนื่องจากระบบเศรษฐกิจของประเทศไทยมีฐานอุตสาหกรรมที่ค่อนข้างจะแคบ แม้การเกษตรจะยังคงเป็นสาขานำแต่อุตสาหกรรมมีโอกาสขยายตัวไปได้อีกมาก เนื่องจากเริ่มต้นจากรากฐานที่แคบดังกล่าวแล้ว

ประเด็นที่น่าสนใจอีกประเด็นหนึ่งในการหาแนวทางการพัฒนาอุตสาหกรรม ก็คือ ในสาขาอุตสาหกรรมเองนั้นกิจการประเภทใดและขนาดใดควรจะได้รับ การสนับสนุน เท่าที่ผ่านมากลางความสนใจตลอดจนผลที่เกิดจากการใช้มาตรการส่งเสริมต่าง ๆ นั้น มีแนวโน้มที่จะเอื้ออำนวยต่ออุตสาหกรรมที่มีขนาดใหญ่เป็นสำคัญ ในขณะที่การพัฒนาอุตสาหกรรมขนาดย่อม ไม่ได้มีโอกาสรับการส่งเสริมเท่าที่ควร

คำจำกัดความของอุตสาหกรรมขนาดย่อม

คำจำกัดความของอุตสาหกรรมขนาดย่อมในประเทศต่าง ๆ ย่อมแตกต่างกันออกไปแล้วแต่ลักษณะสภาพแวดล้อมและเทคโนโลยีที่ใช้ในการผลิต นอกจากนั้นคำจำกัดความยังขึ้นอยู่กับวัตถุประสงค์ในการใช้อีกด้วย เช่น ในการสำรวจเพื่อศึกษาค้นคว้าวิจัยอาจมีคำจำกัดความอย่างหนึ่ง ในการให้ความช่วยเหลือต่อกิจการอุตสาหกรรมอาจมีคำจำกัดความอีกอย่างหนึ่ง เป็นต้น

ในหนังสือที่ถือเป็นมาตรฐานเกี่ยวกับเรื่องอุตสาหกรรมขนาดย่อม (2) Staley and Morse ได้ให้คำจำกัดความของอุตสาหกรรมขนาดย่อมได้ว่า "เป็นอุตสาหกรรมการผลิต (Manufacturing) ที่กระทำในกิจการที่ค่อนข้างเล็ก" กิจการที่ค่อนข้างเล็กนี้หมายถึงถึงกิจการที่มีคนงานน้อยกว่า 100 คน อย่างไรก็ตาม Staley and Morse ซึ่งชี้ให้เห็นว่า

การใช้จำนวนคนงาน หรือตัวเลขอื่นใดเป็นดัชนีวัดขนาดของกิจการนั้นไม่เป็นที่น่าพอใจนัก และเป็นการยากที่จะกล่าวได้ว่าจุดใดที่จะบอกได้ว่ากิจการนั้นพ้นจากความเป็นกิจการขนาดเล็กกลายเป็นกิจการขนาดใหญ่

อย่างไรก็ตามเป็นที่ยอมรับกันอย่างกว้างขวางว่าอุตสาหกรรมขนาดย่อมมีลักษณะที่แตกต่างไปจากอุตสาหกรรมขนาดใหญ่ และสมควรที่จะแยกพิจารณาอุตสาหกรรมขนาดย่อมออกจากอุตสาหกรรมขนาดใหญ่เพื่อเป็นประโยชน์ในการพัฒนา ความแตกต่างที่ Staley and Morse เห็นว่าสำคัญคือ

1. อุตสาหกรรมขนาดย่อมนั้น วิธีการจัดการที่ไม่มีการแบ่งงาน เป็นสัดส่วนมากนัก กล่าวคือ โดยทั่วไปกิจการขนาดเล็กส่วนมากมีเจ้าของเป็นผู้บริหารงานเพียงผู้เดียว ซึ่งรับผิดชอบทั้งในด้านการผลิต การเงิน การตลาด ฯลฯ ดังนั้นผู้บริหารกิจการขนาดย่อมย่อม ต้องการความช่วยเหลือแตกต่างจากผู้บริหารกิจการขนาดใหญ่

2. ในกิจการขนาดเล็กผู้บริหารมีความใกล้ชิดกับคนงาน ลูกค้า ตลอดจนผู้ขาย วัตถุประสงค์อย่างใกล้ชิดมากกว่าในกิจการขนาดใหญ่ ซึ่งในบางกรณีอาจเป็นข้อได้เปรียบของกิจการขนาดเล็กในแง่ของความคล่องตัว

3. กิจการขนาดเล็ก มีอุปสรรคในการเข้าถึงแหล่งเงินทุนและสินเชื่อมากกว่าในกิจการขนาดใหญ่ ดังนั้นมาตรการความช่วยเหลือทางด้านการเงินสำหรับกิจการ 2 ประเภทนี้อาจต้องแตกต่างกัน

4. กิจการขนาดเล็กมีจำนวนมากกว่ากิจการขนาดใหญ่ ดังนั้นบริการที่จะให้แก่กิจการขนาดเล็กอาจจะทำในลักษณะเดียวกับกิจการขนาดใหญ่ไม่ได้ หรือทำได้แต่ไม่คุ้มค่า เช่นการศึกษาความเหมาะสม (feasibility studies) สำหรับอุตสาหกรรมขนาดย่อม แต่ละแหล่งอาจไม่คุ้ม อาจต้องทำเป็นบริการที่ให้แก่กลุ่มอุตสาหกรรม เป็นต้น

ภายในประเภทกว้าง ๆ ของอุตสาหกรรมขนาดย่อมเอง Staley and Morse แบ่งกิจการออกเป็น 2 ลักษณะเพื่อประโยชน์ในการพัฒนา คืออุตสาหกรรมดั้งเดิมที่มีลักษณะไม่ค่อยเปลี่ยนแปลงมากนัก (traditional industries) กล่าวคือเคยทำมาอย่างไรก็ทำอย่างนั้น สินค้าก็ดี เทคนิคที่ใช้ในการผลิตก็ดี ตลอดจนการจัดการก็ดี ไม่เปลี่ยนแปลง

ไปจากที่เคยทำมาเท่าใดนัก อีกประเภทหนึ่งอาจเรียกรวม ๆ ได้ว่าเป็นอุตสาหกรรมสมัยใหม่ (modern industries) เป็นการยากที่จะกล่าวว่าอุตสาหกรรมใดเป็นอุตสาหกรรมสมัยใหม่หรือไม่ แต่ Staley and Morse เสนอว่าอุตสาหกรรมประเภทนี้จะแตกต่างจากอุตสาหกรรมดั้งเดิม ในด้านความพร้อมที่จะเปลี่ยนแปลงด้านการออกแบบสินค้าที่จะสามารถปรับปรุงได้ตลอดเวลา ด้านเทคโนโลยีที่ใช้ในการผลิต การจัดรูปองค์กร ตลอดจนการจัดการที่สามารถปรับตัวให้เข้ากับสภาพแวดล้อมที่เปลี่ยนไป

โดยทั่วไปคำจำกัดความของอุตสาหกรรมขนาดย่อม ขนาดกลาง และขนาดใหญ่ที่ใช้ในทางปฏิบัติในประเทศต่าง ๆ มักจะถือเอาขนาดการจ้างงาน และสินทรัพย์หรือทุนจดทะเบียนเป็นเกณฑ์ และในบางกรณีก็คำนึงถึงประเภทของกิจการด้วย

สำหรับในประเทศไทย สำนักงานธกษอุตสาหกรรมขนาดย่อม ให้คำจำกัดความของอุตสาหกรรมขนาดย่อมว่า หมายถึงกิจการอุตสาหกรรมที่มีทรัพย์สินถาวรไม่เกิน 2 ล้านบาทโดยแบ่งอุตสาหกรรมออกเป็น 4 ประเภทคือ

1. อุตสาหกรรมโรงงาน (Manufacturing Industries)
2. อุตสาหกรรมบริภัณฑ์ (Servicing Industries)
3. อุตสาหกรรมหัตถการ (Handicraft Industries)
4. อุตสาหกรรมในครอบครัว (Cottage Industries)

สำหรับกองบริการอุตสาหกรรมได้ให้คำจำกัดความว่า หมายถึงอุตสาหกรรมสมัยใหม่ (modern industries) ที่มีเจ้าของเป็นผู้จัดการ และดำเนินงานโดยไม่มีกรรมการอย่างชัดเจน

บทบาทของอุตสาหกรรมขนาดย่อมในการพัฒนาประเทศ (3,4)

บทบาทของอุตสาหกรรมขนาดย่อมในการพัฒนาประเทศต่าง ๆ นั้น จะมีความสำคัญอย่างใด ย่อมแตกต่างกันออกไปแล้วแต่วัตถุประสงค์ของการพัฒนา ตลอดจนสภาพแวดล้อมต่าง ๆ ที่เป็นอยู่ในประเทศใดประเทศหนึ่ง อย่างไรก็ตาม เป็นที่ยอมรับกันในวงกว้างว่าอย่างน้อยในด้านแนวความคิด โอกาสที่อุตสาหกรรมขนาดย่อมจะมีส่วนช่วยในการพัฒนา

ประเทศมีอยู่หลายประการ Staley and Morse ได้กล่าวถึงโอกาสเหล่านี้ พร้อมทั้งระบุ หลักฐานสนับสนุนบ้างตามสมควร ซึ่งพอจะสรุปได้ดังนี้

1. เสริมสร้างประสิทธิภาพ ปัญหาสำคัญของระบบเศรษฐกิจทั่วไปประการหนึ่ง ก็คือ ทรัพยากรที่มีอยู่อย่างจำกัดนั้นจะต้องนำมาใช้ในการผลิตสินค้าและบริการ เพื่อสนอง ความต้องการของสังคมโดยมีประสิทธิภาพ ในประเทศด้อยพัฒนาหากจะมีฐานอุตสาหกรรม อยู่บ้าง ส่วนใหญ่ก็จะเริ่มต้นจากอุตสาหกรรมในครัวเรือนและอุตสาหกรรมหัตถการต่าง ๆ ประสิทธิภาพของอุตสาหกรรมเหล่านี้โดยทั่วไปอยู่ในระดับต่ำ แต่ระบบเศรษฐกิจและสังคม ย่อมเปลี่ยนแปลงไปอยู่เสมอ บทบาทของอุตสาหกรรมหัตถการและอุตสาหกรรมในครัวเรือน นั้นวันแต่จะน้อยลงไปเป็นสัดส่วน ทั้งนี้เนื่องจากความต้องการของสังคมเปลี่ยนแปลงไปตาม ความเจริญก้าวหน้าทางวิทยาการและโครงสร้างของระบบเศรษฐกิจ ดังนั้นการผลิตที่กระทำ อยู่โดยระบบดั้งเดิมจะถูกผลักดันให้เปลี่ยนแปลงไป ระบบโรงงานขนาดย่อมเป็นช่องทาง หนึ่งที่จะรองรับความเปลี่ยนแปลงนี้ และที่สำคัญก็คือโรงงานขนาดย่อมต่าง ๆ นั้นไม่จำเป็นต้อง มีประสิทธิภาพในระดับต่ำเสมอไป มีเหตุผลหลายประการที่กิจการขนาดเล็กอาจจะ มีประสิทธิภาพมากกว่ากิจการขนาดใหญ่ เช่น ความคล่องตัวในการเปลี่ยนรูปสินค้า ความ สนิทสนมคุ้นเคยกับลูกค้า ความคล่องตัวในการบริหารงานขนาดเล็ก ฯลฯ จริงอยู่เป็นไปได้ ที่โรงงานขนาดย่อมอาจจะมีประสิทธิภาพด้อยกว่าในแง่ของการใช้ทรัพยากร เนื่องจากข้อ จำกัดและปัญหาต่าง ๆ แต่การที่มีขนาดเล็กในตัวของมันเองไม่ได้หมายความว่าจะทำให้ กิจการมีประสิทธิภาพไม่ได้

เกี่ยวกับการส่งเสริมประสิทธิภาพนี้มีอีกด้านหนึ่งที่น่าพิจารณาคือ ในหลาย กรณีอุตสาหกรรมขนาดย่อมมีความเกี่ยวข้องกับอุตสาหกรรมขนาดใหญ่ เช่น เป็นผู้ผลิตชิ้นส่วน ให้ ซึ่งอุตสาหกรรมขนาดใหญ่อาจไม่สามารถผลิตได้โดยมีประสิทธิภาพ หรือการรับจ้างผลิต เป็นเฉพาะกรณี การพิจารณาอุตสาหกรรมขนาดย่อมที่มีส่วนเกี่ยวข้องกับอุตสาหกรรมขนาดใหญ่ อย่างเหมาะสมอาจมีส่วนช่วยให้ระบบอุตสาหกรรมทั้งระบบมีประสิทธิภาพสูงขึ้นได้

2. ส่งเสริมพัฒนาความสามารถในการประกอบการอุตสาหกรรมขนาดย่อมเป็น ช่องทางหนึ่งที่เปิดโอกาสให้ผู้ที่มีความคิดริเริ่มกล้าเสี่ยง และมีทัศนคติในการแสวงหาความ

ก้าวหน้าได้พิสูจน์ความสามารถของตนเอง ทั้งยังเปิดโอกาสสำหรับที่จะเรียนรู้จากประสบการณ์ อุตสาหกรรมขนาดย่อมและขนาดกลางเป็นช่องทางที่ดีเนื่องจากไม่จำเป็นต้องใช้เงินทุนมากหากผิดพลาดไปอย่างไรก็เป็นบทเรียนที่ราคาไม่สูงแพง โดยเฉพาะสำหรับผู้สนใจประกอบอาชีพอิสระ หากได้มีช่องทางดังกล่าวแล้วจะเป็นโอกาสให้ดำเนินชีวิตที่ตนภาคภูมิใจ นอกจากนี้ประสบการณ์ที่ได้จากการประกอบกิจการอุตสาหกรรมขนาดย่อม และขนาดกลางอาจถ่ายทอดไปสู่การประกอบอุตสาหกรรมขนาดใหญ่ได้ นับเป็นแหล่งแสวงหาความรู้และประสบการณ์ที่ดี

3. การเพิ่มผลิตภัณฑ์ประชาชาติในประเทศ (Gross Domestic Product) ในเวลาที่ผ่านมาภาคอุตสาหกรรมในเศรษฐกิจไทยมีการขยายตัวในอัตราที่สูงมาก มูลค่าผลผลิตทั้งหมดที่มีอยู่ในภาคอุตสาหกรรมนั้น เป็นมูลค่าผลผลิตที่เกิดขึ้นโดยโรงงานอุตสาหกรรมขนาดย่อมคิดเป็นสัดส่วนไม่ต่ำกว่าร้อยละ 30 ซึ่งทำให้เห็นได้ว่าการประกอบกิจการผลิตในโรงงานอุตสาหกรรมขนาดย่อม นับว่ามีส่วนสำคัญไม่น้อยต่อการเจริญเติบโตทางเศรษฐกิจ และเมื่อพิจารณาจากแผนพัฒนาเศรษฐกิจฯ ฉบับที่ 5 (พ.ศ. 2525-2529) และ ฉบับที่ 6 (พ.ศ. 2530-2534) ซึ่งได้กำหนดให้อุตสาหกรรมขนาดย่อมมีการขยายตัวในอัตราสูงกว่าอุตสาหกรรมขนาดใหญ่ด้วยแล้ว ก็ยิ่งจะทำให้อุตสาหกรรมขนาดย่อมมีบทบาทในด้านการผลิตมากขึ้น อันจะนำไปสู่เป้าหมายของแผนพัฒนาเศรษฐกิจฯ ที่ต้องการเพิ่มสัดส่วนของมูลค่าผลผลิตรวมในภาคอุตสาหกรรมให้ใกล้เคียงกับภาคเกษตรกรรมมากยิ่งขึ้น

4. ช่วยสงวนและเพิ่มพูนเงินตราต่างประเทศ โดยอุตสาหกรรมขนาดย่อมส่วนใหญ่ผลิตสินค้าเพื่อสนองความต้องการของตลาดภายในประเทศ ส่วนหนึ่งของสินค้าที่ผลิตได้ดังกล่าวสามารถทดแทนการนำเข้าจากต่างประเทศ อันเป็นการสงวนเงินตราต่างประเทศไว้ ขณะเดียวกันก็มีการส่งสินค้าบางประเภทที่ผลิตโดยโรงงานอุตสาหกรรมขนาดย่อมออกจำหน่ายไปต่างประเทศอันเป็นการนำรายได้เข้าประเทศ นอกจากนี้ยังมีสินค้าประเภทพื้นเมืองต่าง ๆ ซึ่งเกิดจากอุตสาหกรรมหัตถกรรม และอุตสาหกรรมในครอบครัวที่เป็นสินค้าที่นักท่องเที่ยวชาวต่างประเทศนิยมซื้อเพื่อใช้เป็นของที่ระลึกตลอดจนซื้อเพื่อวัตถุประสงค์อื่น ๆ ก็นับว่ามีส่วนช่วยเพิ่มพูนรายได้ให้แก่ประเทศอีกทางหนึ่ง

แต่เดิมมูลค่าส่งออกของสินค้าอุตสาหกรรมขนาดย่อม ยังอยู่ในระดับต่ำมาก เมื่อเทียบกับมูลค่าส่งออกของอุตสาหกรรมขนาดกลาง และขนาดใหญ่ แต่มาในระยะหลังๆ นี้มูลค่าส่งออกของสินค้าอุตสาหกรรมขนาดย่อมได้เพิ่มสูงขึ้นอย่างมาก โดยเฉพาะอย่างยิ่งในช่วงระยะ 5-6 ปีที่ผ่านมามูลค่าส่งออกได้เพิ่มสูงขึ้น 4 เท่าตัว หรือคิดเป็นร้อยละ 20-25 ของมูลค่าส่งออกของสินค้าอุตสาหกรรมทั้งหมด สินค้าส่งออกที่สำคัญได้แก่ เสื้อผ้าสำเร็จรูป อัญมณี และเครื่องประดับ รองเท้า ผลิตภัณฑ์หนัง เฟอร์นิเจอร์ เครื่องใช้ในบ้านที่ทำด้วยไม้ เครื่องเรือน ผลิตภัณฑ์ดอกไม้ประดิษฐ์ ผลิตภัณฑ์จักสานทั้งที่ทำด้วยพลาสติกและผ้า เป็นต้น

5. ช่วยในด้านระดมทุน ปัญหาที่สำคัญประการหนึ่งของประเทศคือการพัฒนา คือการขาดแคลนเงินทุนและความยากลำบากในการระดมเงินทุนที่มีอยู่อย่างกระจุกกระจาย เนื่องจากสถาบันการเงินยังไม่พัฒนา เป็นหลักเป็นฐาน อุตสาหกรรมขนาดย่อมเป็นช่องทางหนึ่งที่จะรวบรวมเงินทุนทั้งที่เป็นของตัวเอง ญาติมิตร ตลอดจนจากแหล่งสินเชื่อทั้งหลายที่ผู้ประกอบการสามารถหาได้ แล้วนำเอามาใช้ก่อให้เกิดประโยชน์ต่าง ๆ ซึ่งจะเป็นพื้นฐานในการสะสมความสามารถในการผลิตของประเทศให้สูงขึ้น การออมทรัพย์เล็ก ๆ น้อย ๆ ของบุคคลต่าง ๆ นั้น หากไม่มีช่องทางที่จะใช้เพื่อสร้างความสามารถในการผลิต ก็อาจถูกใช้ไปในทางที่เป็นประโยชน์ เช่น การลงทุนในแหล่งการเงินนอกระบบ การบริโภครูปแบบเพื่อการซื้อที่ดินและสินทรัพย์ต่าง ๆ เพื่อเก็งกำไร เป็นต้น

6. ประหยัดเงินทุน เกี่ยวกับบทบาทของอุตสาหกรรมขนาดย่อมในการประหยัดเงินทุนก็เช่นเดียวกันกับบทบาทอื่น ๆ คือ จะต้องมีการศึกษาเป็นเฉพาะกรณีไป ไม่จำเป็นเสมอไปว่าอุตสาหกรรมขนาดย่อมจะสามารถประหยัดเงินทุนได้ในแง่ที่ว่า เงินทุนที่ใช้ต่อ 1 หน่วยของผลผลิตจะต่ำกว่าอุตสาหกรรมขนาดใหญ่ อุตสาหกรรมไม่ว่าจะขนาดใดจะใช้เงินทุนต่อ 1 หน่วยของผลผลิตมากน้อยเพียงใด จะขึ้นอยู่กับเทคนิคการผลิต และปัจจัยอื่นๆ อีกหลายด้าน อย่างไรก็ตาม โอกาสที่อุตสาหกรรมขนาดย่อมจะประหยัดเงินทุนได้ก็มีอยู่ เช่น อุตสาหกรรมขนาดย่อมให้ผลผลิตเร็วกว่าอุตสาหกรรมขนาดใหญ่ ทำให้ระยะเวลาที่เงินทุนจะมาจมไว้เฉย ๆ สั้นกว่า นอกจากนั้นกิจการขนาดย่อมสามารถปรับเทคนิคในการผลิต ตลอดจนการใช้เครื่องจักรอุปกรณ์ให้เข้ากับสภาพแวดล้อมที่เปลี่ยนแปลงไปได้ดีกว่า อีกประ

การหนึ่งอุตสาหกรรมขนาดย่อมนั้น หากมีการตัดสินใจผิดพลาด ต้นทุนของการใช้เงินทุนในทางที่ผิดพลาดก็ไม่รุนแรงเท่ากับความผิดพลาดที่เกิดจากการลงทุนขนาดใหญ่ ทั้งโอกาสที่จะค้นพบความผิดพลาด ตลอดจนแก้ไขปัญหาในกิจการขนาดเล็กนั้นก็สูงกว่าในกิจการขนาดใหญ่ด้วย

7. ก่อให้เกิดการจ้างงานเพิ่มขึ้น ข้อเสนอสนับสนุนอีกประการหนึ่งเกี่ยวกับความได้เปรียบของอุตสาหกรรมขนาดย่อมก็คือ ก่อให้เกิดการจ้างงานเพิ่มขึ้น ซึ่งสำหรับในประเทศที่มีประชากรมากนับเป็นประโยชน์ที่สำคัญ อย่างไรก็ตาม Staley and Morse ได้ให้ข้อสังเกตไว้ว่า การแก้ปัญหาการว่างงานหรือการรองรับประชากรที่เพิ่มขึ้นนั้นจะทำได้ดีที่สุดด้วยการพัฒนาระบบเศรษฐกิจเป็นส่วนรวม ซึ่งอุตสาหกรรมขนาดย่อมมีบทบาทสำคัญส่วนหนึ่ง หากจะพัฒนาอุตสาหกรรมขนาดย่อมเพื่อแก้ปัญหาการว่างงานโดยเฉพาะ อาจก่อให้เกิดปัญหาเกี่ยวกับประสิทธิภาพในการผลิตได้ อย่างไรก็ตามอุตสาหกรรมขนาดย่อมเป็นหนทางหนึ่งที่จะรองรับแรงงานที่มีอยู่เหลือเฟือได้ ปัญหาที่จะต้องพิจารณาคือทำอย่างไรจึงจะให้การใช้แรงงานที่มีอยู่เหลือเฟือนั้นไปในทางที่เป็นประโยชน์ที่สุด และถ้าหากมีการขัดกันระหว่างประสิทธิภาพกับการจ้างงาน ก็จำเป็นที่จะต้องพิจารณาว่าอัตราแลกเปลี่ยนที่เหมาะสมเกี่ยวกับวัตถุประสงค์ของการพัฒนาที่ขัดกันนี้อยู่ ณ ที่ใด

ในด้านการจ้างงาน โดยสาเหตุที่สภาพทางเศรษฐกิจของประเทศไทยยังมีแรงงานที่ว่างงานอยู่ทั่วไป โดยเฉพาะการว่างงานที่แฝงอยู่ในสาขาเกษตรกรรม ซึ่งการว่างงานไม่ว่าจะเป็นในลักษณะใดก็ตามย่อมยังผลเสียหายให้เกิดแก่เศรษฐกิจของชาติทั้งนั้น อุตสาหกรรมขนาดย่อมจึงเป็นแหล่งที่จะรองรับแรงงานที่มีอยู่มากมายดังกล่าว อีกทั้งยังเป็นเครื่องมือในการเคลื่อนย้ายถ่ายเทแรงงานที่เกินความจำเป็นทางด้านเกษตรกรรม ไปใช้ประโยชน์ทางด้านอุตสาหกรรมเพื่อให้เกิดผลผลิตเพิ่มมากขึ้นด้วย

จากผลการวิจัยของคณะสำรวจอุตสาหกรรมขนาดย่อมในประเทศไทย ของธนาคารโลกใน พ.ศ. 2521 ได้ชี้ให้เห็นว่า อุตสาหกรรมขนาดย่อมในประเทศไทยก่อให้เกิดการจ้างงานได้กว่าร้อยละ 30 ของการจ้างงานทั้งหมดในสาขาอุตสาหกรรมการผลิตของประเทศ ขณะเดียวกันตัวเลขประมาณการของกรมส่งเสริมอุตสาหกรรมใน พ.ศ. 2520

ปรากฏว่า กิจกรรมอุตสาหกรรมขนาดย่อมของไทยมีจำนวนมากกว่าร้อยละ 80 ของจำนวน กิจกรรมอุตสาหกรรมทั้งหมดของประเทศ (ประมาณ 150,000 โรงงาน) และสามารถรับ คนงานเข้าทำงานได้ไม่น้อยกว่า 300,000 คน ดังนั้น โดยอาศัยข้อมูลจากทั้ง 2 แหล่งดังกล่าวก็พอที่จะคาดคะเนได้ว่า ในปัจจุบันกิจกรรมอุตสาหกรรมขนาดย่อมซึ่งได้เพิ่มจำนวนขึ้น เรื่อย ๆ ในภูมิภาคต่าง ๆ ของประเทศคงจะสามารถรองรับแรงงานเพิ่มขึ้นได้เป็นจำนวน ไม่ต่ำกว่า 500,000 คน ขณะเดียวกันการขยายตัวของกิจกรรมอุตสาหกรรมขนาดย่อม ก็ยัง ทำให้กิจกรรมอื่น ๆ ที่เกี่ยวข้อง เช่น การผลิตวัตถุดิบสนองโรงงาน ธุรกิจการตลาด การ คมนาคมและบริการอื่น ๆ ขยายตัวตามไปด้วยซึ่งจะยังผลให้มีการจ้างงานเพิ่มขึ้นเช่นกัน

8. ช่วยกระจายการพัฒนาออกไปส่วนภูมิภาค ปัญหาของประเทศด้อยพัฒนาที่สำคัญประการหนึ่งก็คือ การพัฒนานั้นมักจะรวมตัวกันอยู่ในพื้นที่แห่งเดียวหรือน้อยแห่ง เช่น ใน เขตเมืองหลวง หรือเมืองท่าที่สำคัญ ในขณะที่ส่วนอื่นของประเทศ โดยเฉพาะในเขตชนบท ที่ห่างไกล ไม่ได้มีส่วนหรือได้รับประโยชน์จากการพัฒนาเท่าที่ควร ปัญหาความเหลื่อมล้ำนี้ ในหลายกรณีก่อให้เกิดปัญหาเรื่องความไม่เป็นธรรมและปัญหาทางการเมืองที่รุนแรงไม่น้อย อุตสาหกรรมขนาดย่อมที่มีอยู่ในเขตชนบทนั้นมีอยู่เป็นจำนวนน้อย และโอกาสที่พัฒนาก็ไม่สูง นัก แต่หากสามารถพัฒนาอุตสาหกรรมขนาดย่อมตามหัวเมืองสำคัญ ๆ โดยคำนึงถึงความ เหมาะสมของทางด้านสถานที่เหล่านั้น ก็อาจเป็นการกระจายฐานทางเศรษฐกิจออกไปได้

การผลิตสินค้าซึ่งดำเนินการในรูปของอุตสาหกรรมขนาดย่อม มักจะเป็นไป เพื่อสนองต่อความต้องการของตลาดที่มีขนาดจำกัด โดยเฉพาะตลาดในท้องถิ่นภูมิภาค หรือชนบท อุตสาหกรรมขนาดย่อมจึงมีบทบาทสำคัญในการกระจายการพัฒนาอุตสาหกรรม ออกไปยังส่วนภูมิภาคได้เป็นอย่างดีและโดยตรง เฉพาะอย่างยิ่งอุตสาหกรรมในครอบครัว นั้นมีรากฐานในการผลิตรองรับที่อยู่แล้วเช่น ความชำนาญและวัตถุดิบที่หาได้ง่าย ขณะเดียวกันการสนับสนุนการลงทุนโดยรัฐบาลก็กระทำได้ง่าย นับตั้งแต่ความต้องการเงินลงทุนที่ไม่ สูงมากนัก การให้ความช่วยเหลือก็เฉพาะบางเรื่องที่เป็น เช่น การช่วยหาตลาด ตลอดจน ด้านเทคนิคการผลิตที่จะทำให้คุณภาพของผลิตภัณฑ์ดีขึ้น

9. ช่วยพัฒนาทางการเมืองและสังคม การพัฒนาอุตสาหกรรมขนาดย่อมอาจจะช่วยในด้านการพัฒนาทางการเมืองและสังคมได้ โดยการกระจายอำนาจทางเศรษฐกิจออกไปสู่กลุ่มชนต่างๆ แทนที่จะให้ความมั่งคั่งจำกัดอยู่เฉพาะในมือของบุคคลกลุ่มน้อยที่ได้เปรียบกว่าอยู่แล้ว การป้องกันการเอารัดเอาเปรียบโดยอาศัยอำนาจทางเศรษฐกิจนั้นอาจทำได้หลายทาง การพัฒนาอุตสาหกรรมขนาดย่อมโดยที่มีผู้ประกอบการเป็นจำนวนมากและมีการแข่งขันกันและกันพอสมควรนั้น เป็นหนทางหนึ่งที่สอดคล้องกับระบบเศรษฐกิจที่ยึดมั่นในระบบตลาดและการประกอบการของเอกชน อีกทั้งยังเอื้ออำนวยต่อการสร้างพื้นฐานของระบอบประชาธิปไตยอีกด้วยหากผู้ประกอบการไม่อยู่ในฐานะที่จะเอารัดเอาเปรียบผู้บริโภค หรือผู้ประกอบการอื่นได้เนื่องจากถูกพลังของการแข่งขันเป็นเครื่องบังคับ ก็จะเป็นการแบ่งเบาภาระของรัฐบาลในการที่จะควบคุมพฤติกรรมที่ไม่พึงปรารถนาของผู้ที่เอารัดเอาเปรียบไปได้มาก ประโยชน์ทางสังคมอีกประการหนึ่งก็คือ การพัฒนาอุตสาหกรรมขนาดย่อมจะเป็นหนทางที่จะช่วยให้ผู้ประกอบการที่เป็นบุคคลในท้องถิ่นสามารถจะได้เข้ายกระดับฐานะความเป็นอยู่ทางสังคมได้ ซึ่งผิดกับอุตสาหกรรมขนาดใหญ่ที่มักจะมีอิทธิพลของคนต่างชาติเข้ามาเกี่ยวข้องไม่มากนัก นอกจากนั้นอุตสาหกรรมขนาดย่อมอาจเป็นแหล่งให้การศึกษแก่ประชากรในด้านการใช้ชีวิตในระบบอุตสาหกรรมซึ่งแตกต่างไปจากวิถีชีวิตดั้งเดิมในอดีต ทำให้การปรับตัวให้เข้ากับความต้องการของสังคมสมัยใหม่ราบรื่นมากกว่าที่จะก้าวไปสู่วิถีชีวิตในอุตสาหกรรมขนาดใหญ่เสียเลยทีเดียว

วิธีการวิจัยเรื่องอุตสาหกรรมขนาดย่อมและขนาดกลางในประเทศไทย (5)

ในปี 2519 คณะผู้วิจัยซึ่งประกอบด้วยอาจารย์จากมหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์และสถาบันบัณฑิตพัฒนบริหารศาสตร์ด้วยความสนับสนุนของบริษัทเงินทุนอุตสาหกรรมแห่งประเทศไทย และสถาบันการศึกษาทั้ง 2 ได้ดำเนินการวิจัยเรื่องอุตสาหกรรมขนาดย่อมและขนาดกลางในประเทศไทย การวิจัยได้ใช้วิธีสำรวจและการวิเคราะห์ข้อมูลที่มีอยู่แล้วประกอบกัน

การสำรวจกระทำโดยการสุ่มตัวอย่าง โดยอาศัยกรอบตัวอย่างที่สร้างขึ้นจากข้อมูลของสำนักงานสถิติแห่งชาติ และกรมแรงงานประกอบกัน โดยแบ่งตามขนาดการจ้างงาน ประเภทอุตสาหกรรมและตามเขตภูมิศาสตร์

ประชากรที่ทำการสำรวจได้แก่กิจการที่มีขนาดการจ้างงานระหว่าง 10-49 คน ซึ่งถือเป็นอุตสาหกรรมขนาดย่อม และกิจการที่มีขนาดการจ้างงานระหว่าง 50-199 คนซึ่งถือเป็นอุตสาหกรรมขนาดกลาง การสำรวจรวมอุตสาหกรรมการผลิต (manufacturing) ทุกประเภทตาม Thailand Standard Industrial Classification System ยกเว้นโรงสีข้าว โรงเลื่อย โรงพิมพ์ และโรงน้ำแข็ง ประชากรดังที่กล่าวข้างต้นนี้มีประมาณ 5 พันกิจการ

การสำรวจใช้วิธีการสัมภาษณ์ด้วยตัวบุคคลตามแบบสอบถามที่ได้จัดทำไว้ล่วงหน้า เป็นสื่อ ขนาดตัวอย่างที่สุ่มมีประมาณ 1,500 กิจการ ได้คำตอบคืนมาและคัดเลือกไว้ใช้ในการวิเคราะห์ประมาณ 1,000-1,200 กิจการ แล้วแต่ลักษณะของข้อมูล

เนื้อหาของบทความนี้อาศัยผลของการวิจัยในปี 2519 เป็นสำคัญ

1. ความสำคัญของอุตสาหกรรมขนาดย่อม

1.1 จำนวนกิจการและการจ้างงาน

ในปัจจุบันตัวเลขกิจการอุตสาหกรรม ที่แบ่งตามขนาดการจ้างงาน ยังไม่เป็นที่ทราบแน่นอน อย่างไรก็ตามในปี 2519 กรมแรงงานได้จัดทำการนับจดกิจการอุตสาหกรรมทุกประเภทใน 36 จังหวัดที่มีแรงงานจังหวัด ยกเว้นในเขตกรุงเทพมหานคร และจังหวัดใกล้เคียง คือ สมุทรปราการ นนทบุรีและปทุมธานี ในปี 2520 ได้นับจดในเขต 31 จังหวัดที่ไม่มีแรงงานจังหวัดประจำอยู่ สำหรับในเขตกรุงเทพมหานครและจังหวัดใกล้เคียงกำลังดำเนินการสำรวจอยู่ แต่มีตัวเลขที่นับจดครั้งสุดท้ายเมื่อสิ้นเดือนมกราคม 2516 จึงเป็นการยากที่จะทราบตัวเลขแน่นอนในปัจจุบัน

อย่างไรก็ตาม ถ้าหากนำตัวเลขที่นับจดเขตต่าง ๆ และในปีต่าง ๆ ของกิจการอุตสาหกรรมทุกประเภทมารวมกัน จะปรากฏดังนี้

ตารางที่ 2.1

จำนวนสถานประกอบการและคนทำงานแบ่งตามขนาดคนทำงาน*

จำนวนคนงาน	กิจการ		คนทำงาน	
	จำนวน	ร้อยละ	จำนวน	ร้อยละ
1 - 4 คน	16,765	50.6	45,596	8.1
5 - 9 คน	8,786	26.5	63,237	11.2
10 -19 คน	3,757	11.3	52,553	9.3
20 -49 คน	2,249	6.8	68,148	12.1
50 -99 คน	820	2.5	56,644	10.1
100-299 คน	528	1.6	85,527	15.2
300-499 คน	125	0.4	48,130	8.5
500-999 คน	81	0.2	55,949	9.9
มากกว่า1,000คน	50	0.1	87,615	15.6
รวมทุกขนาด	33,160	100.0	536,401	100.0

ที่มา: กรมแรงงาน

หมายเหตุ: ข้อพึงสังเกตเกี่ยวกับตัวเลขในตารางที่ 2.1 คือ

1. ตัวเลขสำหรับเขตกรุงเทพมหานครและจังหวัดใกล้เคียง ซึ่งนับจดเมื่อวันที่ 31 มกราคม 2516 ส่วนในจังหวัดที่มีแรงงานจังหวัดนับจดในปี 2519 จังหวัดอื่น ๆ นับจดในปี 2530

2. ตัวเลขสำหรับ 36 จังหวัดที่มีแรงงานจังหวัดประจำไม่รวมกิจการที่มีขนาด
คนทำงาน 1-4 คนเข้าไว้ด้วย

ตัวเลขที่ปรากฏในตารางที่ 1 เป็นตัวเลขไม่สมบูรณ์ เนื่องจากจำ
นวนและระยะเวลาที่นับจดแตกต่างกันไปดังได้กล่าวแล้ว อย่างไรก็ตามหากจะถือตัวเลขข้าง
ต้นเป็นเครื่องชี้กว้าง ๆ ก็จะสามารถชี้ให้เห็นกิจการที่มีคนทำงานต่ำกว่า 50 คนลงมามีไม่ต่ำกว่า
ร้อยละ 95 ของจำนวนกิจการทั้งสิ้น และกิจการเหล่านี้จ้างงานรวมแล้วไม่ต่ำกว่าร้อยละ
40 ตัวเลขนี้เป็นประมาณการขั้นต่ำ เนื่องจากในการนับจดในบางเขตไม่ได้รวมสถานประ
กอบการที่มีคนทำงานระหว่าง 1-4 คนอยู่ด้วย นอกจากนี้ถ้าหากนำตัวเลขที่ได้จากกรม
แรงงานเปรียบเทียบกับตัวเลขของกองทุนคุ้มครองโรงงานกระทรวงอุตสาหกรรมที่รวบรวมไว้
เมื่อปี 2518 จะปรากฏว่ามีความแตกต่างกันมาก

จากสถิติของกองทุนคุ้มครองโรงงาน กระทรวงอุตสาหกรรม จำนวน
โรงงานที่ได้รับอนุญาตให้ประกอบกิจการตาม พรบ. โรงงาน ซึ่งแก้ไขเพิ่มเติมโดย พรบ.
โรงงาน พ.ศ. 2518 ในปี 2518 มีทั้งสิ้น 44,135 โรงงาน โดยอยู่ในกรุงเทพมหานคร
10,012 กิจการ และต่างจังหวัด 34,123 กิจการ จำนวนโรงงานนี้หมายถึงโรงงานที่จด
ทะเบียนไว้กับกองทุนคุ้มครองโรงงานตามกฎหมาย คือเป็นกิจการที่มีคนงานตั้งแต่ 7 คนขึ้นไป
หรือกิจการที่ใช้กำลังเครื่องจักรตั้งแต่ 2 แรงม้าขึ้นไป กิจการที่จดทะเบียนและได้รับอนุญาต
ให้ประกอบกิจการนั้น อาจรวมกิจการที่จดทะเบียนไว้เฉย ๆ โดยไม่ได้ดำเนินงานก็ได้

จากจำนวน 44,135 โรงงานนี้ เป็นโรงสีฝัดหรือขัดข้าว 25,868
แห่ง โรงน้ำแข็ง 400 แห่ง กิจการแปรรูป เลื่อยไส เชาะร่องหรืออบไม้ 917 แห่ง โรง
งานที่ประกอบกิจการที่เกี่ยวกับการพิมพ์ 1,200 แห่ง หากรวมกิจการทั้ง 4 ประเภทเข้า
ด้วยกันแล้ว ไปหักออกจากจำนวนโรงงานทั้งสิ้น ก็จะเหลือจำนวนโรงงานประเภทที่อยู่ใน
ขอบข่ายของการศึกษาทั้งสิ้น 15,750 โรงงาน

คณะผู้วิจัย เรื่องอุตสาหกรรมขนาดย่อม และขนาดกลางในประเทศไทย
ไทย ได้แยกตัวเลขโรงงานของกองทุนซึ่งมีอยู่ในปลายปี 2517 ออกตามขนาดการจ้าง
งานประเภทอุตสาหกรรมและภาค โดยไม่รวมกิจการโรงสี โรงเลื่อย โรงน้ำแข็ง และ

โรงพิมพ์ ปรากฏจำนวนแรงงานแบ่งตามขนาดการจ้างงานและภาคดังนี้

ตารางที่ 2.2

จำนวนโรงงานที่จดทะเบียนกับกองทุนโรงงาน
แบ่งตามภาคและขนาดการจ้างงาน
สิ้นปี 2517

ขนาดการ จ้างงาน	กรุงเทพฯ จังหวัด ใกล้เคียง	ภาคกลาง	ภาคเหนือ	ภาคตะวันออกเฉียง เหนือ	ภาคใต้	รวมทั้ง ประเทศ
ต่ำกว่า 10 คน	6,809	2,813	720	723	739	11,804
10- 49 คน	2,813	1,449	447	556	382	5,647
50- 99 คน	259	284	75	64	42	724
100-199 คน	113	144	15	25	19	316
มากกว่า200คน	48	88	12	6	14	168
รวม	10,042	4,778	1,269	1,374	1,196	18,659

ที่มา: รวบรวมจากกองทุนโรงงาน กระทรวงอุตสาหกรรม

จากสถิติของกองควบคุมโรงงาน จะเห็นได้ว่ากิจการที่มีขนาดคนทำงานต่ำกว่า 50 คนลงมา (ยกเว้นในอุตสาหกรรม 4 ประเภทที่ตัดออกไปแล้ว) มีถึงร้อยละ 93.5 ของจำนวนกิจการที่จดทะเบียนทั้งสิ้น กว่าครึ่ง (ร้อยละ 55) ของกิจการขนาดเล็กเหล่านี้อยู่ในเขตกรุงเทพมหานครและจังหวัดใกล้เคียง อย่างไรก็ตาม อาจกล่าวได้ว่าตัวเลขของกองควบคุมโรงงานก็เป็นตัวเลขเป็นตัวเลขขั้นต่ำเช่นเดียวกัน เนื่องจากในกรณีที่โรงงานใช้เครื่องจักรขนาดเล็ก และมีคนทำงานต่ำกว่า 7 คน ไม่จำเป็นต้องจดทะเบียนตามกฎหมาย นอกจากนั้นอาจมีโรงงานที่ดำเนินการโดยไม่จดทะเบียนด้วยก็ได้

อย่างไรก็ตาม จากตัวเลขทั้งสองแหล่งดังกล่าวอาจสรุปได้ว่าเมื่อมองในด้านจำนวนแล้วกิจการการผลิตในประเทศไทยส่วนใหญ่เป็นกิจการที่มีขนาดเล็ก คือมีคนทำงานต่ำกว่า 50 คนลงมาเกือบทั้งสิ้น นอกจากนั้นยังอาจกล่าวได้ว่ากิจการที่มีขนาดต่ำกว่า 50 คนลงมา จะมีส่วนก่อให้เกิดการจ้างงานไม่ต่ำกว่าร้อยละ 40 หรืออาจถึงร้อยละ 50 ของการจ้างงานในสาขาการผลิตทั้งสิ้นก็ได้

1.2 มูลค่าเพิ่ม

ผลของการสำรวจคณะผู้วิจัย เรื่องอุตสาหกรรมขนาดย่อมและขนาดกลางที่ได้จัดทำในปี 2519 มูลค่าเพิ่มต่อกิจการแบ่งตามขนาดต่างๆ ในปี 2518 เป็นดังนี้

ขนาดของกิจการ	มูลค่าเพิ่มต่อกิจการ
10 - 49 คน	655,700 บาท
50 - 99 คน	3,200,000 บาท
100 - 199 คน	6,900,000 บาท

หากใช้ตัวเลขมูลค่าเพิ่มเฉลี่ยนี้ ประมาณมูลค่าเพิ่มทั้งสิ้นของกิจการขนาดต่าง ๆ โดยใช้จำนวนตัวเลขที่ใช้เป็นกรอบตัวอย่างในการสำรวจ และปรับปรุงตัวเลขให้ครอบคลุมอุตสาหกรรมการผลิตทุกประเภทแล้ว อาจจะประมาณสัดส่วนของมูลค่าเพิ่มของกิจการขนาดต่าง ๆ ในสาขาอุตสาหกรรมได้ดังนี้

ขนาดของกิจการ	มูลค่าเพิ่มคิดเป็นร้อยละของมูลค่าเพิ่ม ในสาขาการผลิตทั้งสิ้น
10 - 49 คน	ไม่ต่ำกว่า 20%
50 - 99 คน	ประมาณ 10%
100- 199 คน	ประมาณ 15%

นอกจากนี้อาจประมาณมูลค่าเพิ่มอย่างคร่าวๆ ของกิจการที่มีคนงานต่ำกว่า 10 คนลงมาซึ่งมีจำนวนมากที่สุดได้ว่า จะมีสัดส่วนไม่ต่ำกว่าร้อยละ 10 ของมูลค่าเพิ่มในสาขาการผลิตทั้งสิ้น รวมความแล้วกิจการที่มีขนาดต่ำกว่า 50 คนลงมาน่าจะมีส่วนก่อให้เกิดมูลค่าเพิ่มไม่ต่ำกว่าร้อยละ 30 ของมูลค่าการเพิ่มในสาขาการผลิต ซึ่งนับว่ามีความสำคัญอยู่ไม่น้อย

1.3 การส่งออก และการใช้เงินตราต่างประเทศ

การประมาณมูลค่าการส่งออกของกิจการขนาดย่อมกระทำได้ยากทั้งนี้เนื่องจากไม่สามารถทราบได้แน่นอนว่า ปลายทางสุดท้ายของสินค้าที่ผลิตโดยอุตสาหกรรมขนาดย่อมว่าอยู่ที่ใด อย่างไรก็ตามการวิจัยที่ดำเนินการในปี 2519 คณะผู้วิจัยได้สอบถามผู้ประกอบการว่า ได้ทำการส่งผลิตภัณฑ์ออกไปจำหน่ายต่างประเทศมากน้อยเพียงใด โดยให้คำนึงถึงปลายทางสุดท้ายของสินค้า ผลของการสำรวจปรากฏว่ามีจำนวนกิจการที่อยู่ในขอบข่ายของการสำรวจทำการส่งออกน้อยมากคือเพียง 160 กิจการจากจำนวน 1049 กิจการ มูลค่าการส่งออกมีจำนวนสูงขึ้นเมื่อกิจการมีขนาดใหญ่ขึ้น อย่างไรก็ตามหากพิจารณาสัดส่วนของการส่งออกต่อมูลค่าการขายแล้ว กิจการขนาดเล็กก็มีการส่งออกไม่น้อยดังแสดงในตารางข้างล่าง

ตารางที่ 2.3

มูลค่าการส่งออกแบ่งตามขนาดการจ้างงาน

ขนาดการจ้างงาน	จำนวนโรงงานที่มีการส่งออก	มูลค่าการส่งออก	% การส่งออก	% การส่งออกต่อการขายในกิจการขนาดเดียวกัน
ต่ำกว่า 10 คน	11	19,571	1.1	3.5
10- 49 คน	62	382,028	20.9	26.7
50- 99 คน	34	311,070	17.0	21.0
100-199 คน	27	501,016	27.5	34.0
มากกว่า 200 คน	26	611,511	33.5	14.8
รวมทุกขนาด	160	1,825,196	100.0	100.0

ทางด้านการใช้เงินตราต่างประเทศ จากผลของการสำรวจปรากฏว่าสัดส่วนของเงินตราต่างประเทศที่ใช้ เมื่อเทียบกับรายได้ทั้งสิ้นของกิจการแล้วมีแนวโน้มสูงขึ้น เมื่อกิจการมีขนาดใหญ่ขึ้น ดังจะเห็นได้จากตารางที่ 2.4

ตารางที่ 2.4

สัดส่วนของค่าใช้จ่ายที่คิดเป็นเงินตราต่างประเทศ
คิดเป็นร้อยละของรายได้
แบ่งตามขนาดของกิจการ

ขนาดของกิจการ	%
ต่ำกว่า 10 คน	13.6
10-49 คน	15.3
50-99 คน	22.2
100-199 คน	17.6
มากกว่า 200 คน	25.8
เฉลี่ย	21.9

การพิจารณาผลการดำเนินงานของกิจการขนาดต่าง ๆ ที่มีต่อคู่ค้า การชำระเงินจะต้องอาศัยข้อมูลมากกว่าที่มีอยู่ในปัจจุบัน โดยเฉพาะอย่างยิ่งการส่งเงินตราต่างประเทศ (หากจะมี) อันเนื่องมาจากการทดแทนสินค้านำเข้าของกิจการขนาดต่าง ๆ อย่างไรก็ตามตัวเลขเกี่ยวกับการส่งออกและการใช้เงินตราต่างประเทศดังปรากฏข้างบนอย่างน้อยก็แสดงให้เห็นว่า กิจการขนาดย่อมน่าจะมีผลทางด้านเงินตราต่างประเทศไปในทางดีไม่น้อยไปกว่ากิจการขนาดใหญ่

1.4 ประสิทธิภาพในการใช้ทรัพยากร

โดยปกติประสิทธิภาพในการใช้ทรัพยากรมักจะวัดด้วยมูลค่า หรือมูลค่าเพิ่มต่อหน่วยของทรัพยากรที่ใช้ โดยเฉพาะอย่างยิ่งต่อหน่วยของทรัพยากรที่ขาดแคลนในประเทศด้อยพัฒนาทรัพยากรที่ขาดแคลนโดยทั่วไปก็คือเงินทุน คณะผู้วิจัยได้ทำการวิเคราะห์ความสัมพันธ์ระหว่างตัวแปรต่างๆ คือ มูลค่าผลผลิตต่อแรงงาน 1 คน (O/L), มูลค่าเพิ่มต่อแรงงาน 1 คน (V/L), สินทรัพย์ถาวรต่อแรงงาน 1 คน (K/L) , และค่าแรงเฉลี่ย (W/L) ปรากฏผลดังนี้คือ

Rank Correlation Coefficients

	O/L	V/L	K/L	W/L
O/L	1	.6700	.5815	.4892
V/L	.6700	1	.4615	.6462
K/L	.5815	.4615	1	.4782
W/L	.4892	.6462	.4792	1

ซึ่งจะเห็นได้ว่า ผลผลิตและมูลค่าเพิ่มต่อแรงงาน 1 คน มีแนวโน้มสูงขึ้นเมื่อการใช้เงินทุนต่อแรงงาน 1 คนและค่าจ้างเฉลี่ยในกิจการสูงขึ้น แต่หากพิจารณาผลผลิตหรือมูลค่าเพิ่มต่อหน่วยของทุน (O/KและV/K) ซึ่งเป็นทรัพยากรที่ขาดแคลนแล้ว จะปรากฏผลของความสัมพันธ์ดังนี้

Rank Correlation Coefficients

	O/K	V/K	K/L
O/K	1	.6108	-.5231
V/K	.6108	1	-.3577
K/L	-.5231	-.3577	1

สหสัมพันธ์ระหว่าง O/K และ K/L มีนัยสำคัญทางสถิติในระดับ .01 ส่วนความสัมพันธ์ระหว่าง V/K และ K/L มีนัยสำคัญระดับ .05 การวิเคราะห์นี้แสดงให้เห็นว่ากลุ่มอุตสาหกรรมที่มีอัตราการใช้ทุนที่สูง (capital intensive) ซึ่งเป็นกิจการขนาดใหญ่มีแนวโน้มที่จะมีประสิทธิภาพระดับต่ำในการใช้ทุน ถึงแม้จะมีปัญหาในด้านการเก็บตัวเลขอยู่มากในการวิเคราะห์ลักษณะนี้ อย่างไรก็ตามเท่าที่ปรากฏจากการเก็บข้อมูลพอจะกล่าวได้ว่าอุตสาหกรรมขนาดเล็กมีประสิทธิภาพในการใช้ทุนซึ่งเป็นทรัพยากรที่ขาดแคลนได้ไม่แพ้หรืออาจจะดีกว่าอุตสาหกรรมขนาดใหญ่ อีกนัยหนึ่งก็คือสำหรับในประเทศไทยไม่มีการขัดกันระหว่างวัตถุประสงค์ในการก่อให้เกิดการจ้างงานด้วยการส่งเสริมอุตสาหกรรมขนาดย่อม และวัตถุประสงค์ในด้านการใช้ทรัพยากรที่ขาดแคลนอย่างมีประสิทธิภาพ

เท่าที่กล่าวมาทั้งหมดนี้อาจสรุปได้ว่า อุตสาหกรรมขนาดย่อมมีความสำคัญและบทบาทในสาขาอุตสาหกรรมเป็นส่วนรวมไม่น้อย

2. ลักษณะสำคัญๆ ของอุตสาหกรรมขนาดย่อมและผู้ประกอบการในประเทศไทย

2.1 ลักษณะของผู้ประกอบการ

ผู้ประกอบการอุตสาหกรรมขนาดย่อมในประเทศไทยส่วนใหญ่มีอาชีพเดิมเป็นพ่อค้าหรือไม้ก็รับจ้างโรงงานอุตสาหกรรม ซึ่งไม่ใช่กิจการของครอบครัวเป็นสำคัญ อย่างไรก็ตามเมื่อเปรียบเทียบกับกิจการที่มีขนาดใหญ่ขึ้นไปปรากฏว่า อาชีพเดิมของผู้ประกอบการขนาดเล็กกระจายกันไปในหลายอาชีพมากกว่ากิจการขนาดใหญ่ ซึ่งหมายความว่า การที่จะเข้าไปสู่กิจการขนาดเล็กมีความยืดหยุ่นมากกว่า เมื่อพิจารณาถึงประสบการณ์ที่ต้องการ

อาจกล่าวได้ว่าอาชีพพ่อค้า เป็นจุดเริ่มต้นที่สำคัญที่สุดในการประกอบกิจการอุตสาหกรรม เนื่องจากการเป็นพ่อค่านั้นจะก่อให้เกิดประสบการณ์ในด้านการตลาด เทคนิคการขาย ตลอดจนความสัมพันธ์ที่จำเป็นในการริเริ่มกิจการ และที่สำคัญก็คือกิจการค่าน่าจะเป็นอาชีพที่เอื้ออำนวยต่อการสะสมทุนหรือการแสวงหาทุน โดยเฉพาะอย่างยิ่งการอยู่ในวงการนี้มีผู้รู้จักกว้างขวางสะดวกต่อการริเริ่มกิจการ สังคมไทยมีระบบการค้าที่เป็น

ปีกแผ่นแน่นหนาอยู่แล้ว ดังนั้นหากการค้าขายเป็นแหล่งที่มาสำคัญของการริเริ่มจัดตั้งกิจการอุตสาหกรรม การพัฒนาความสามารถของผู้ประกอบการอุตสาหกรรมในประเทศไทยน่าจะกระทำได้ง่ายกว่าในสังคมที่ปราศจากพื้นฐานทางการค้ามาก่อน

จากการสำรวจปรากฏว่า ผู้ประกอบการอุตสาหกรรมประมาณครึ่งหนึ่งจบการศึกษาชั้น ป.4 หรือต่ำกว่าระดับการศึกษาของผู้ประกอบการหรือผู้ถือหุ้นรายใหญ่ มีแนวโน้มสูงขึ้นเมื่อกิจการมีขนาดใหญ่ขึ้น การที่ผู้ประกอบการอุตสาหกรรมขนาดย่อมมีการศึกษาในระดับต่ำนั้น ไม่ได้หมายความว่าจะไม่ประสบความสำเร็จในกิจการ แต่ก็น่าจะเป็นข้อสังเกตประการหนึ่งในการที่รัฐจะให้ความช่วยเหลือ โดยเฉพาะทางด้านการฝึกอบรม การกำหนดหลักสูตร หรือเนื้อหาของความช่วยเหลือทางด้านนี้ จำเป็นที่จะต้องทำในลักษณะที่เหมาะสมกับระดับการศึกษาของผู้ประกอบการ

2.2 รูปแบบทางกฎหมาย และลักษณะการบริหารงาน

อุตสาหกรรมขนาดย่อมในประเทศไทย ส่วนใหญ่ เป็นกิจการของเอกชน หรือห้างหุ้นส่วนที่ไม่จดทะเบียน รูปแบบทางกฎหมายของกิจการจะมีลักษณะเป็นทางการมากขึ้นเมื่อกิจการมีขนาดใหญ่ขึ้น สำหรับการจดทะเบียนภายในนั้นกว่าร้อยละ 75 ไม่มีการแบ่งส่วนงานเป็นฝ่ายตามหน้าที่ต่างๆโดยชัดเจน ประมาณร้อยละ 90 ของกิจการขนาดเล็ก เจ้าของเป็นผู้จัดการเองและมีลักษณะเป็นธุรกิจแบบครอบครัวเกือบทั้งสิ้น การแบ่งส่วนงานจะมีลักษณะเด่นชัดขึ้น ความเป็นเจ้าของและเป็นผู้จัดการมีแนวโน้มที่แยกออกจากกันมากขึ้นก็ต่อเมื่อกิจการมีขนาดใหญ่ขึ้น อย่างไรก็ตามจากผลของการวิจัยปรากฏว่าอุตสาหกรรมในประเทศไทยไม่ว่าขนาดใดก็ตามยังมีลักษณะเป็นธุรกิจแบบครอบครัวกล่าวคือบริหารงานโดยเจ้าของหรือบุคคลอื่นในครอบครัว เป็นส่วนใหญ่

ลักษณะการบริหารงานในอุตสาหกรรมขนาดย่อมตั้งได้กล่าวมาแล้วนี้ ทำให้คาดได้ว่า ผู้ประกอบกิจการอุตสาหกรรมขนาดย่อมจะต้องทำหน้าที่หลาย ๆ อย่างในขณะเดียวกัน โดยจะไม่มีผู้ช่วยเหลือที่จะให้บริการทางด้าน staff หรือ specialized services ซึ่งข้อดีคือประหยัดค่าใช้จ่ายและการตัดสินใจทำได้คล่องตัวขึ้น แต่ก็หมายความว่าผู้เป็นเจ้าของ หรือผู้จัดการ จะต้องมีความรู้รอบด้าน และต้องอาศัยประสบการณ์หลาย

อย่างซึ่งจะกระทำได้อีกเมื่อกิจการยังไม่ใหญ่โตนัก ถ้าหากกิจการขยายตัวออกไปแล้วเจ้าของหรือผู้จัดการมักจะประสบปัญหาเรื่องการบริหารอยู่เสมอ

ผลของการวิจัยแสดงให้เห็นว่า อุตสาหกรรมขนาดย่อมในประเทศไทยต้องประสบกับปัญหาการขาด "วินัยทางอุตสาหกรรม" อยู่มาก ซึ่งแสดงออกในรูปของการขาดงานคนงานเข้าออกบ่อย ๆ อีกทั้งผู้ประกอบการยังไม่ได้ให้ความสนใจในการพัฒนากำลังคนของตนด้วยการให้การฝึกฝนอบรม ยังไม่เข้าใจถึงความสำคัญในทรัพยากรมนุษย์พอเพียง

2.3 การเงิน

จากผลของการวิจัยปรากฏว่าเงินลงทุนเริ่มแรกในการก่อตั้งกิจการแตกต่างกันอย่างมากระหว่างอุตสาหกรรมขนาดต่างๆ ตัวอย่างเช่น กิจการที่มีขนาดต่ำกว่า 10 คน จะมีเงินทุนเริ่มแรก(ทรัพย์สินถาวรและเงินทุนหมุนเวียน) โดยเฉลี่ยกิจการละประมาณ 8 แสนบาท กิจการที่มีขนาดคนทำงาน ระหว่าง 10-49 คน เฉลี่ยเงินทุนเริ่มแรกในการประกอบกิจการประมาณ 1.6 ล้านบาท

โดยทั่วไปผู้ประกอบการอุตสาหกรรมในประเทศไทย อาศัยเงินออมของตนเองเป็นแหล่งเงินทุนสำคัญในการจัดตั้งกิจการ ไม่ว่ากิจการจะมีขนาดใดก็ตาม แต่การอาศัยแหล่งเงินทุนที่เป็นทางการ (organized market) จะมีแนวโน้มสูงขึ้น เมื่อกิจการมีขนาดใหญ่ขึ้น ซึ่งหมายความว่ากิจการขนาดใหญ่สามารถเข้าถึงแหล่งเงินทุนที่เป็นทางการได้ดีกว่า

ส่วนกิจการขนาดเล็ก มีแนวโน้มในการอาศัยตลาดที่ไม่เป็นทางการมากกว่ากิจการขนาดใหญ่ (ดูตารางที่ 2.5)

ตารางที่ 2.5
แหล่งเงินทุนเริ่มแรกในการประกอบการ
แบ่งตามขนาดการจ้างงาน

แหล่งเงินทุน ขนาดการ จ้างงาน	เงินทุน ของตนเอง	ตลาด ไม่เป็นทางการ	ตลาดทางการ	รวม (ร้อยละ)
ต่ำกว่า 10 คน	89.6	8.5	1.9	100.0
10-49 คน	65.0	24.3	10.5	100.0
50-99 คน	70.6	18.9	11.3	100.0
100-199 คน	76.6	3.9	24.4	100.0
มากกว่า 200 คน	81.3	9.3	9.4	100.0
เฉลี่ยทุกขนาด	72.6	15.1	12.3	100.0

ตลาดไม่เป็นทางการหมายถึง การกู้ยืมจากญาติมิตร เล่นแชร์ตลอดจนการกู้ยืมระหว่างกิจการที่มีธุรกิจติดต่อกัน และแหล่งอื่นๆ ตลาดที่เป็นทางการ หมายถึง ธนาคารพาณิชย์ บริษัทเงินทุน และสถาบันการเงินอื่น ๆ

หากพิจารณาเงินทุนในการประกอบการในปัจจุบัน ปรากฏว่าเงินทุนในทรัพย์สินถาวรและเงินทุนหมุนเวียน แตกต่างกันออกไปตามขนาดการจ้างงาน ดังนี้

ตารางที่ 2.6
 เงินทุนในการประกอบการในปัจจุบัน
 แบ่งตามขนาดการจ้างงาน

ขนาดการจ้างงาน	เงินทุนโดยเฉลี่ย (ล้านบาท)
ต่ำกว่า 10 คน	1.1
10-49 คน	2.7
50-99 คน	11.5
100-199 คน	17.8
มากกว่า 200 คน	119.4
เฉลี่ย	8.8

ศูนย์วิทยทรัพยากร
 จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

ตารางที่ 2.7

การแจกแจงความถี่ของกิจการ แบ่งตามขนาดเงินทุนและขนาดการจ้างงาน

ขนาดการ จ้างงาน เงินทุน(ล้านบาท)	ต่ำกว่า 10 คน	10-49	50-99	100-199	มากกว่า 200 คน	รวม (ร้อยละ)
ต่ำกว่า .500	67.4	32.2	8.6	-	-	31.1
.500- .999	19.3	17.8	6.9	1.6	-	14.7
1.000- 1.999	8.9	20.6	14.5	3.2	-	15.9
2.000- 2.999	1.5	10.9	6.8	6.5	-	4.0
3.000- 5.999	1.5	10.7	20.5	19.4	3.4	11.0
6.000- 9.999	-	3.6	17.1	21.0	17.2	6.6
10.000-19.999	0.7	3.0	14.5	19.4	10.3	5.7
มากกว่า 20.000	0.7	1.4	11.1	29.0	69.0	7.0
รวม	100.0	100.0	100.0	100.0	100.0	100.0

จากตารางเห็นได้ว่า มากกว่าร้อยละ 90 ของกิจการอุตสาหกรรมขนาดเล็กสุดมีสินทรัพย์ต่ำกว่า 1 ล้านบาท ส่วนกิจการที่มีคนงานระหว่าง 10-49 คน ประมาณครึ่งหนึ่งมีสินทรัพย์ต่ำกว่า 1 ล้านบาท ประมาณร้อยละ 82 มีสินทรัพย์ต่ำกว่า 3 ล้านบาท จากตัวเลขต่างๆนี้หากจะกำหนดค่าจำกัดความของอุตสาหกรรมขนาดย่อมเพื่อใช้เป็นประโยชน์ในการส่งเสริมว่า เป็นกิจการที่มีคนงานต่ำกว่า 50 คนและมีสินทรัพย์ไม่เกิน 3 ล้านบาทก็น่าจะเป็นการเหมาะสม

หากพิจารณาโครงสร้างของแหล่งเงินทุนที่ใช้ในการประกอบการจะเห็นได้ว่า การอาศัยเงินทุนของตนเองก็ยังคงมีความสำคัญอยู่ แต่การอาศัยตลาดที่เป็นทางการมีแนวโน้มสูงขึ้น (ตารางที่ 2.8)

ตารางที่ 2.8

แหล่งเงินทุนในการประกอบการในปัจจุบัน
แบ่งตามขนาดการจ้างงาน

แหล่งเงินทุน	เงินทุนของ ตนเอง	ตลาด ไม่เป็นทางการ	ตลาดทางการ	รวม (ร้อยละ)
ขนาดการ จ้างงาน				
ต่ำกว่า 10 คน	86.2	9.4	4.5	100.0
10-49 คน	66.7	20.0	13.3	100.0
50-99 คน	59.2	21.3	19.4	100.0
100-199 คน	67.8	14.3	17.9	100.0
มากกว่า 200 คน	62.1	14.8	60.9	100.0
เฉลี่ยทุกขนาด	64.2	17.2	18.6	100.0

การที่กิจการอุตสาหกรรมหันมาใช้แหล่งเงินทุนที่เป็นทางการมากขึ้น อาจหมายความว่าสถาบันการเงินโดยเฉพาะอย่างยิ่งธนาคารพาณิชย์สนใจในการให้สินเชื่อเพื่อขยายกิจการหรือเพื่อเป็นเงินทุนหมุนเวียนในการดำเนินในปัจจุบันมากกว่า การให้สินเชื่อเพื่อก่อตัวกิจการขึ้นใหม่

จากผลของการวิจัย อัตราดอกเบี้ยเฉลี่ยที่กิจการขนาดย่อมจะต้องเสียตกประมาณ 16.3 ถึง 16.8 เปอร์เซ็นต์ ซึ่งสูงกว่ากิจการขนาดใหญ่ขึ้นไป เนื่องจากกิจการขนาดเล็กต้องอาศัยแหล่งเงินทุนที่มีใช้ทางตรงซึ่งคิดอัตราดอกเบี้ยสูงกว่า นอกจากนี้กิจการขนาดใหญ่อาจมีหลักประกันดีกว่าเครดิตดีกว่า และเป็นไปได้ที่ว่ากิจการขนาดใหญ่สามารถหาทางเลือกแหล่งเงินทุนที่เป็นทางการได้ดีกว่ากิจการขนาดเล็ก ซึ่งทำให้สามารถเลือกแหล่งเงินทุนที่อัตราดอกเบี้ยต่ำกว่า

ผู้ประกอบการอุตสาหกรรมจำนวนไม่น้อย ที่ได้ให้ข้อคิดเห็นเกี่ยวกับอุปสรรคและปัญหาในการหาแหล่งเงินทุนจากภายนอก ซึ่งมักจะเป็นปัญหาเรื่องอัตราดอกเบี้ยสูงและปัญหาเรื่องหลักทรัพย์ เป็นที่น่าสังเกตว่ากิจการขนาดเล็กมีแนวโน้มเห็นว่าเรื่องหลักทรัพย์เป็นปัญหาสำคัญมากกว่ากิจการขนาดใหญ่ นอกจากนั้นยังระบุว่าข้อมูลพื้นที่ยุ่งยาก ตลอดจนการต้องเสียค่าปากดุง และระยะเวลาที่ต้องชำระหนี้สั้นเกินไป นับเป็นปัญหาสำคัญในการหาแหล่งเงินทุนจากภายนอก

2.4 ลักษณะกิจการ

อุตสาหกรรมขนาดย่อมที่อยู่ในขอบข่ายของการสำรวจว่าเครื่อง ทำการผลิตสินค้าสำเร็จรูปเพื่อจำหน่ายแก่ผู้บริโภคโดยตรง รองลงไปก็ให้แก่การผลิตชิ้นส่วนเพื่อจำหน่ายแก่ร้านค้า ซึ่งไม่ใช่โรงงานและการรับจ้างโรงงานอื่นทำการผลิตชิ้นส่วน ดังจะเห็นได้จาก ตารางที่ 2.9

ศูนย์วิทยทรัพยากร
จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

ตารางที่ 2.9

กิจการหลักของอุตสาหกรรม แบ่งตามขนาดการจ้างงาน

ประเภท การผลิต	ผลิตภัณฑ์ สำเร็จรูป จำหน่าย โดยตรง	รับจ้าง โรงงานอื่น ผลิตชิ้นส่วน	ผลิตชิ้นส่วน จำหน่าย แก่ร้านค้า ซึ่งไม่ใช่ โรงงาน	ซื้อชิ้นส่วน เพื่อนำมา ประกอบ	อื่นๆ	รวม
ขนาดการ จ้างงาน						
ต่ำกว่า 10	97 (55.7)	27 (15.5)	26 (14.9)	6 (3.4)	18 (10.4)	174 (100.0)
10-49	336 (55.0)	101 (16.5)	104 (17.0)	25 (4.1)	45 (7.4)	611 (100.0)
50-99	85 (63.0)	18 (13.3)	19 (14.1)	5 (3.7)	8 (5.9)	135 (100.0)
100-199	39 (54.9)	11 (15.5)	9 (12.7)	2 (2.8)	10 (14.1)	71 (100.0)
มากกว่า 200	18 (51.4)	4 (11.4)	4 (11.4)	1 (2.9)	8 (22.9)	35 (100.0)
รวม	575 (56.6)	161 (15.7)	162 (15.8)	39 (3.8)	89 (8.1)	1026 (100.0)

กิจการที่น่าสนใจ คือการรับจ้างโรงงานอื่นผลิตชิ้นส่วนซึ่งสำหรับกิจการที่มีขนาดต่ำกว่า 10 คน มีอยู่ร้อยละ 15.5 และขนาด 10-49 คน มีอยู่ร้อยละ 16.5 กิจการประเภทนี้แสดงถึงความเชื่อมโยงระหว่างอุตสาหกรรมต่าง ๆ ในระบบอุตสาหกรรมเป็นส่วนรวม จากการสำรวจไม่อาจทราบได้ว่า การผลิตชิ้นส่วนโดยโรงงานขนาดเล็กนั้น เป็นการสนองความต้องการโรงงานขนาดใหญ่หรือไม่ การสร้างความเกี่ยวเนื่องในลักษณะที่กิจการเล็กผลิตสำหรับกิจการขนาดใหญ่ เป็นหนทางหนึ่งในการเพิ่มประสิทธิภาพของระบบอุตสาหกรรมเป็นส่วนรวม

เทคโนโลยีที่ใช้ในการผลิตในอุตสาหกรรมขนาดย่อม ส่วนใหญ่เป็นการพัฒนาขึ้นเองหรือไม่ก็ปรับปรุงเทคนิคจากต่างประเทศ มีจำนวนน้อยที่ซื้อเทคนิค หรือได้รับความช่วยเหลือจากต่างประเทศโดยตรง ทางด้านเครื่องจักรที่ใช้มักจะเป็นเครื่องจักรเก่า ๆ มีการซ่อมแซมอยู่เป็นประจำ ผิดกับกิจการขนาดใหญ่ซึ่งมักจะใช้เครื่องจักรที่ทันสมัยใหม่ ๆ อยู่เสมอ จึงอาจกล่าวได้ว่าในอุตสาหกรรมขนาดย่อมมีการใช้แรงงานทดแทนอยู่มากกว่ากิจการขนาดใหญ่

ปัญหาสำคัญในการผลิต ได้แก่ ความสม่ำเสมอทางด้านปริมาณและคุณภาพของวัตถุดิบ ซึ่งน่าจะมีส่วนกระทบกระเทือนคุณภาพของผลิตภัณฑ์อยู่มาก

2.4 การตลาด

กิจการอุตสาหกรรมที่อยู่ในขอบข่ายการสำรวจ ส่วนใหญ่มีวิธีการจำหน่ายโดยมีลูกค้าประจำมาติดต่อถึงไปก็เป็นการหาตลาดเอง ที่มีสัญญาจ้างหรือมีลูกค้าจรมารติดต่อมีอยู่น้อย การหาตลาดในลักษณะนี้สอดคล้องกับลักษณะการผลิตคือสำหรับกิจการขนาดเล็กส่วนใหญ่เป็นการผลิตตามใบสั่ง ส่วนกิจการขนาดใหญ่ก็มีสัดส่วนที่ผลิตเพื่อสนองความต้องการของผู้บริโภคโดยตรงมากกว่าจึงมีแนวโน้มที่จะต้องหาตลาดที่กว้างขวางกว่ากิจการที่มีขนาดเล็กลงไป

ผู้ประกอบการอุตสาหกรรมที่อยู่ในขอบข่ายของการสำรวจ ได้ระบุปัญหาด้านการตลาดโดยแบ่งออกดังนี้ คือการแข่งขันจากสินค้าขาเข้าประเภทเดียวกัน การแข่งขันจากผู้ผลิตในประเทศที่มีขนาดการผลิตใหญ่กว่า การแข่งขันจากผู้ที่มีขนาดการผลิตพอ ๆ กัน ฯลฯ

ตารางที่ 2.10

ปัญหาการตลาด แบ่งตามขนาดการจ้างงาน

ขนาดการจ้างงาน ปัญหา	ต่ำกว่า 10 คน	10-49 คน	50-99 คน	100-199 คน	มากกว่า 200 คน	รวม
1)การแข่งขันจาก สินค้าขาเข้าประ เภทเดียวกัน	52 (21.7)	195 (23.3)	59 (28.4)	23 (21.3)	12 (26.6)	341 (23.7)
2)การแข่งขันจากผู้ ผลิตในประเทศที่ มีขนาดการผลิต ใหญ่กว่า	61 (25.5)	265 (31.7)	56 (26.9)	31 (28.7)	7 (15.6)	420 (29.2)
3)การแข่งขันจากผู้ ที่มีขนาดการผลิต พอ ๆ กัน	89 (37.2)	265 (31.7)	64 (30.8)	36 (33.3)	13 (28.9)	467 (32.5)
4)ไม่มีคู่แข่ง	14 (5.9)	61 (7.3)	12 (5.7)	10 (9.3)	6 (13.3)	103 (7.2)
5)ไม่มีตลาดแน่นอน	3 (1.3)	3 (0.3)	0 (0.0)	0 (0.0)	0 (0.0)	6 (0.4)
6)ไม่มีปัญหา	20 (8.4)	48 (5.7)	17 (8.2)	8 (7.4)	7 (15.6)	100 (7.0)
รวม	239 (100.0)	837 (100.0)	208 (100.0)	108 (100.0)	45 (100.0)	1437 (100.0)

ความรู้สึกของผู้ประกอบการส่วนใหญ่เห็นว่า การแข่งขันจากผู้ผลิตขนาดพอๆกันเป็นปัญหาที่สำคัญที่สุด แต่ในขณะที่เดียวกันการแข่งขันจากผู้ผลิตรายใหญ่และการแข่งขันจากสินค้าขาเข้าประเภทเดียวกันนับว่าเป็นปัญหาสำคัญไม่น้อย

สำหรับการแข่งขันจากผู้ผลิตรายใหญ่ในประเทศนั้น จะเป็นปัญหาสำหรับกิจการขนาดเล็กมากกว่ากิจการที่มีขนาดใหญ่ขึ้นไป กิจการขนาดใหญ่มีส่วนได้เปรียบทางด้านสิทธิประโยชน์อันเนื่องมาจากนโยบายการส่งเสริมการลงทุนของรัฐบาล การแข่งขันจากสินค้าขาเข้าประเภทเดียวกันนั้นผู้ประกอบการรายใหญ่มีแนวโน้มจะตอบว่าเป็นปัญหาในสัดส่วนที่มากกว่ากิจการขนาดเล็ก

หากจะถือคำตอบข้างบนเป็นเครื่องวัดความรู้สึกของผู้ประกอบการเกี่ยวกับสภาพการแข่งขันในกิจการอุตสาหกรรมก็พอที่จะสรุปได้ว่า ผู้ประกอบการส่วนใหญ่เห็นว่าการแข่งขันเป็นความจริงทางตลาดที่ต้องให้ความสนใจหากจะพิจารณาตามประเภทอุตสาหกรรมจะมีความแตกต่างกันมาก สำหรับอุตสาหกรรมที่มีสัดส่วนของกิจการที่ตอบว่ามีปัญหาจากการแข่งขันของสินค้าขาเข้ามากที่สุดได้แก่ การผลิตหนังสัตว์และผลิตภัณฑ์จากหนังสัตว์ การผลิตอุปกรณ์การขนส่ง การผลิตเครื่องจักรเครื่องมือและเครื่องที่ใช้ไฟฟ้า เป็นต้น อุตสาหกรรมที่รู้สึกว่ามีปัญหาจากการแข่งขันจากผู้ผลิตรายใหญ่มากที่สุดได้แก่ อุตสาหกรรมพลาสติก การผลิตเครื่องเรือน การผลิตเครื่องจักรเครื่องมือและเครื่องใช้ไฟฟ้า การผลิตกระดาษและผลิตภัณฑ์กระดาษ และหัตถกรรมสิ่งทอ เป็นต้น สำหรับปัญหาที่เกิดจากการแข่งขันจากผู้ผลิตขนาดเดียวกันที่รู้สึกกระทบมากที่สุดได้แก่อุตสาหกรรมผลิตแก้วและผลิตภัณฑ์แก้ว อุตสาหกรรมขึ้นมูลฐานสำหรับโลหะที่ไม่ใช่เหล็ก และอุตสาหกรรมการผลิตเครื่องจักรที่ไม่ใช่ไฟฟ้า เป็นต้น

ปัญหาและอุปสรรคของการพัฒนาอุตสาหกรรมขนาดย่อมในประเทศไทย (6, 7)

แม้ว่าอุตสาหกรรมขนาดย่อมจะได้รับความสนใจ ที่จะพัฒนาส่งเสริมให้เกิดขึ้นในระบบอุตสาหกรรมของประเทศมาเป็นเวลานานพอสมควรแล้วก็ตาม แต่การดำเนินงานของอุตสาหกรรมขนาดย่อมในระยะที่ผ่านมา ยังคงมีปัญหาและอุปสรรคอยู่หลายประการที่ควรจะ

หยิบยกขึ้นมาพิจารณาหาทางแก้ไขให้ลุล่วงไป ซึ่งพอจะจำแนกออกได้ดังนี้

1. ปัญหาการขาดแคลนและความยากลำบากในการแสวงหาเงินทุน ในปัจจุบัน ปัญหาการขาดแคลนเงินทุนยังคงเป็นปัญหาที่สำคัญของกิจการอุตสาหกรรมขนาดย่อม ดังจะเห็นได้ว่าการก่อตั้งและดำเนินกิจการในระยะเริ่มแรก มักจะใช้เงินทุนของตนเองเป็นส่วนใหญ่ซึ่งคิดเป็นสัดส่วนประมาณร้อยละ 73 ของเงินทุนทั้งหมดนอกจากนี้ก็อาศัยแหล่งเงินทุนที่ไม่เป็นทางการอื่น ๆ ซึ่งต้องเสียดอกเบี้ยในอัตราที่สูง ส่วนแหล่งเงินทุนที่เป็นทางการที่สำคัญคือธนาคารพาณิชย์มีส่วนสนองเงินทุนในการก่อตั้งและริเริ่มกิจการเพียงร้อยละ 12.3 ของเงินทุนทั้งหมดเท่านั้น ส่วนแหล่งเงินทุนของทางการคือ สำนักงานธนกิจอุตสาหกรรมขนาดย่อมนั้นยังมีบทบาทในการจัดหาเงินทุนแก่กิจการอุตสาหกรรมขนาดย่อมน้อยมาก ขณะเดียวกันวงเงินให้กู้ก็ยังคงอยู่ในระดับต่ำ (ไม่เกิน 1 ล้านบาท) ไม่พอเพียงกับความต้องการของผู้ประกอบการ นอกจากนี้การดำเนินงานของสำนักงานธนกิจฯ ยังประสบปัญหาทางด้านโครงสร้างอยู่หลายประการ ที่สำคัญคือ ความสัมพันธ์ระหว่างสำนักงานธนกิจอุตสาหกรรมขนาดย่อมกับธนาคารกรุงไทยจำกัด อันทำให้เกิดปัญหาและความล่าช้าในการให้กู้ดังจะเห็นได้ว่าในช่วงตั้งแต่กลางปี 2523 ถึงสิ้นปี 2524 สำนักงานธนกิจอุตสาหกรรมไม่สามารถให้เงินกู้แก่กิจการอุตสาหกรรมขนาดย่อมได้ ทั้งนี้เป็นผลเนื่องมาจากไม่สามารถตกลงอัตราดอกเบี้ยในส่วนที่เป็นเงินฝากของสำนักงานธนกิจอุตสาหกรรม กับธนาคารกรุงไทยจำกัดได้ ทำให้การขอกู้ของกิจการต่าง ๆ ต้องถูกระงับไปเป็นเวลาถึง 18 เดือน ปัญหาที่สำคัญอีกปัญหาหนึ่งก็คือ ฐานะของสำนักงานธนกิจอุตสาหกรรมเองซึ่งยังไม่เอื้ออำนวยต่อการดำเนินงานและการขยายฐานเงินทุน เนื่องจากงบประมาณมีจำกัดและไม่อยู่ในฐานะที่จะขอกู้เงินทั้งภายในและภายนอกประเทศได้

2. ปัญหาด้านปัจจัยการผลิตและการจัดการ ปัญหาด้านปัจจัยการผลิตที่กิจการอุตสาหกรรมขนาดย่อมมักประสบอยู่ได้แก่ การขาดแคลนวัตถุดิบทางการเกษตรในการผลิต โดยเฉพาะในกรณีที่เกิดการผันแปรตามฤดูกาลรวมทั้งคุณภาพของวัตถุดิบก็มักจะ ไม่สม่ำเสมออีกด้วย นอกจากนี้ด้านวัตถุดิบแล้วปัญหาแรงงานก็นับว่าเป็นอุปสรรคที่สำคัญต่อการประกอบกิจการอุตสาหกรรมขนาดย่อมด้วยเช่นกัน เนื่องจากมีการใช้แรงงานที่ประสิทธิภาพต่ำในการ

ผลิตอยู่ไม่น้อย อีกทั้งยังมีการโยกย้ายแรงงานที่มีฝีมือ และการขาดแคลนคนงานในฤดูทำนา ทำให้การผลิตดำเนินไปได้ไม่เต็มที่ ทางด้านปัญหาการจัดการนั้นจะเห็นว่าผู้ประกอบการมัก จะมีความรู้ต่ำ ระบบการบริหารบุคคลยังมีลักษณะดั้งเดิม อีกทั้งไม่มีการแบ่งการบริหารงาน ออกเป็นสัดส่วนอย่างเด่นชัด การทดสอบความสามารถของคนงานตลอดจนการฝึกอบรมระหว่างทำงานแทบจะไม่มี ทำให้ผลิตภัณท์ที่ออกมาไม่คุณภาพไม่ดีเท่าที่ควรและไม่ค่อยสม่ำเสมอ ขณะเดียวกันก็ยังไม่ค่อยมีการปรับปรุงเปลี่ยนแปลงและเพิ่มแบบอย่างของผลิตภัณท์ เพื่อให้มี อิทธิพลต่อภาวะตลาดมากนัก นอกจากนั้นปัจจัยการผลิตยังรวมไปถึง โรงงาน เครื่องจักร อุปกรณ์ต่างๆ เนื่องจากงบประมาณซึ่งจำกัดประกอบกับเครดิตซึ่งน้อยกว่าอุตสาหกรรมขนาดใหญ่และขนาดกลางจึงทำให้ประสบความยุ่งยากในการจัดหาปัจจัยการผลิตเหล่านี้ได้

3. ปัญหาด้านการตลาด จะเห็นว่าตลาดของสินค้าอุตสาหกรรมขนาดย่อมค่อนข้างจะแคบ เนื่องจากรูปแบบการผลิตมักจะเป็นไปเพื่อตอบสนองความต้องการของตลาดที่มีขนาดจำกัดโดยเฉพาะตลาดในท้องถิ่นภูมิภาคหรือในชนบท ในขณะที่เดียวกันการส่งผลิตภัณท์ออกจำหน่ายต่างประเทศก็มีอยู่ไม่มากนัก นอกจากปัญหาความคับแคบของตลาดแล้วกิจการอุตสาหกรรมขนาดย่อมยังประสบปัญหาการจำหน่ายแข่งขันสู้กิจการที่มีขนาดใหญ่กว่า และสินค้าที่นำเข้าจากต่างประเทศไม่ได้ เนื่องจากผู้ประกอบการยังขาดความรู้ทางด้านการตลาด รวมทั้งคุณภาพของสินค้าที่ผลิตได้(ยกเว้นผลิตภัณท์บางชนิด)ยังไม่ได้มาตรฐานเท่าที่ควร สาเหตุที่สำคัญอีกประการหนึ่ง ที่เป็นอุปสรรคต่อการตลาดของสินค้าอุตสาหกรรมขนาดย่อมก็คือ ความไม่เชื่อถือต่อสินค้าที่ผลิตขึ้นในประเทศของประชาชนชาวไทย อันทำให้การจำหน่ายสินค้ากระทำได้ยากขึ้นด้วย

4. ปัญหาการรวมตัวของกิจการอุตสาหกรรมขนาดย่อมในเขตกรุงเทพฯ และจังหวัดใกล้เคียง การที่กิจการอุตสาหกรรมขนาดย่อมส่วนใหญ่ยังรวมตัวกันอยู่ในเขตกรุงเทพฯ และจังหวัดใกล้เคียง ก็เนื่องจากมีปัจจัยอำนวยความสะดวกขั้นพื้นฐานอยู่พร้อมมูล ตลอดจนเป็นศูนย์กลางในด้านการตลาด การคมนาคมขนส่ง แหล่งเงินทุน และแรงงานเป็นต้น นอกจากนี้การส่งเสริมกิจการอุตสาหกรรมขนาดย่อม เพื่อให้กระจายออกไปสู่ส่วนภูมิภาคยังขาดการดำเนินงานอย่างจริงจังจึงทำให้ประสบปัญหาด้านเงินทุน ปัญหาการประกอบการ กรรมวิธี

การผลิต และการขาดความเข้าใจในด้านการตลาด ทำให้ต้นทุนการผลิตสูงกว่าที่ควรจะเป็น ขณะเดียวกันการเชื่อมโยงหรือการรับช่วงการผลิตระหว่างอุตสาหกรรมขนาดย่อมกับอุตสาหกรรมขนาดกลางหรือขนาดใหญ่ก็ยังมีอยู่จำกัดด้วย จากการสำรวจของคณะกรรมการสำรวจอุตสาหกรรมขนาดย่อมในประเทศไทยของธนาคารโลกปรากฏว่า ในเขตกรุงเทพฯ และจังหวัดใกล้เคียงมีจำนวนโรงงานอุตสาหกรรมขนาดย่อมที่จดทะเบียนไว้กับกรมโรงงานอุตสาหกรรมคิดเป็นสัดส่วนถึงร้อยละ 55.1 ของจำนวนโรงงานทั่วประเทศ ในขณะที่ภาคกลาง (ไม่รวมกรุงเทพฯ และจังหวัดใกล้เคียง) มีสัดส่วนร้อยละ 24.5 ส่วนภาคเหนือ ภาคตะวันออกเฉียงเหนือและภาคใต้ มีสัดส่วนน้อยมาก คือร้อยละ 6.7 ร้อยละ 7.3 และร้อยละ 6.4 ตามลำดับ

การที่โรงงานอุตสาหกรรมขนาดย่อมส่วนใหญ่ ยังคงรวมตัวกันอยู่แต่ในเขตกรุงเทพฯ และจังหวัดใกล้เคียง ได้มีส่วนที่ก่อให้เกิดปัญหาด้านอื่นๆตามมาอีกด้วย เช่น ปัญหาความแออัดในตัวเมือง ปัญหาการจราจร และปัญหาภาวะมลพิษ เป็นต้น

5. ปัญหาในด้านเกี่ยวกับการให้ความช่วยเหลือของหน่วยงานบริการและนโยบายของรัฐ แม้ว่ารัฐบาลจะมีจุดประสงค์ที่จะพัฒนาอุตสาหกรรมขนาดย่อมมาเป็นเวลานานพอสมควรด้วยการจัดตั้งหน่วยงานขึ้นรับผิดชอบโดยตรง รวมทั้งหน่วยงานอื่นๆ ซึ่งให้บริการที่มีผลทางอ้อมต่อการพัฒนาอุตสาหกรรมขนาดย่อมในประเทศก็ตาม แต่การให้บริการส่งเสริมของหน่วยงานต่างๆ ดังกล่าวยังมีอยู่ในวงจำกัดโดยมีสาเหตุส่วนใหญ่มาจากปัญหาทางด้านโครงสร้างระบบราชการที่เป็นอยู่ ในขณะเดียวกันการดำเนินงานในการให้บริการของหน่วยงานต่างๆ ก็ยังกระจัดกระจายและไม่มีการประสานงาน นอกจากนี้ยังจะเห็นได้ว่าการดำเนินงานของผู้ประกอบการอุตสาหกรรมขนาดย่อมยังถูกกระทบจากนโยบายของรัฐหลายประการ เช่น ระบบภาษีอากร การส่งเสริมการลงทุน พระราชบัญญัติโรงงาน กฎหมายแรงงานต่างๆ ซึ่งมีส่วนเอื้ออำนวยกิจการขนาดใหญ่มากกว่ากิจการขนาดเล็กด้วย จากการประเมินผลความต้องการของผู้ประกอบการอุตสาหกรรมขนาดย่อมเกี่ยวกับบทบาทของรัฐบาลนั้น พบว่า นอกเหนือจากการหาแหล่งเงินทุน การให้ความช่วยเหลือทางด้านการตลาด ด้านเทคนิค และการจัดการแล้ว ยังต้องการให้รัฐบาลช่วยเหลือในเรื่องการปรับปรุงภาษีการค้า และ

ภาชีนำเข้าวัตถุดิบ การจัดหาวัตถุดิบให้เพียงพอ การปรับปรุงกฎหมายแรงงาน ตลอดจนถึง
สาธารณูปโภคและบริการต่าง ๆ อีกด้วย

ศูนย์วิทยทรัพยากร
จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย